SOPHOCLES, AJAX,

Vs. 646—692.

De razernij van Ajax heeft opgehouden, en hij geeft, in eene treurige stemming, aan Tecmessa te kennen dat hij een einde aan zijn leven wil maken (470 en volg.). Terwijl het Koor zingt, blijft Ajax, zoo het schijnt, met Tecmessa in zijne tent, die, op zijn bevel, gesloten is; want Tecmessa heeft geen deel aan het gezang, en Sophocles heeft deze inrigting met het volgende in verband willen brengen. Zoo de held alleen in zijne tent bleef, waarom zou hij zich dan in die eenzaamheid het leven niet benemen? Hoe norsch hij ook jegens zijne echtgenoote zij, heeft hij medelijden met haar; hij wil zijn' zelfmoord overleggen en door hare tegenwoordigheid belet worden in eene nieuwe vlaag van woede de hand aan zijn leven te slaan, te midden van het door hem verminkte vee, en op eene wijs waarvan zijne hooghartigheid het denkbeeld niet verdragen kan.

Nadat het Koor gezongen heeft, treedt Ajax uit zijne tent te voorschijn: wat hij spreekt (646—692), is eene der kunstigste plaatsen in het meesterstuk van Sophocles. Schneidewin heeft ze, in zijne uitgaaf van 1852, met veel overleg, en niet zonder smaak, behandeld. In mijne opvatting moet ik echter van hem en van zijne voorgangers verschillen.

Ajax verhaalt aan Tecmessa en aan het Koor, dat hij tot andere gedachten gekomen is, en wat hij nu doen zal. Zijne rede is eene misleiding, die hij zoo even in zijne tent overlegd heeft. Schneidewin heeft, naar mijn oordeel, den inhoud beter begrepen dan andere uitleggers die mij bekend zijn; maar

hij laat AJAX eenige onwaarheden zeggen, terwijl ik overtuigd ben dat het de bedoeling van SOPHOCLES niet kan geweest zijn den grooten held leugens in den mond te leggen, maar wel, hem dubbelzinnigheden te doen spreken, zoodat TECMESSA en het Koor den gunstigen zin opvatten, terwijl AJAX het tegenovergestelde, de volvoering van den zelfmoord, bedoelt. Om dit te bewijzen, zal ik zijne rede doorloopen.

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα καὶ φανέντα κρύπτεται·
κοὐκ ἔστ' ἄελπτον οὐδὲν, ἀλλ' ἁλίσκεται
χὠ δεινὸς ὅρκος χαὶ περισκελεῖς φρένες.

Men meent dat ὁ δεινὸς ὅρκος op den zelfmoord doelt, dien AJAX zou gezworen hebben te zullen volbrengen. Het sterkste dat hij daaromtrent vroeger gezegd heeft, is 389—400 en 412—425, waar hij zijnen dood voorspelt en JUPITER smeekt te mogen sterven, en 470, πεῖρά τις ζητητέα, waarmede hij dubbelzinnig te kennen geeft dat hij de wijze van zich om te brengen nog overleggen zal; maar hij *zweert* nergens. De ὅρκος en de περισκελεῖς φρένες zien dus op zijn vorigen toestand, waaruit hij in eene zachtere stemming overgegaan is. Indien ik mij hierin niet bedrieg, dan verdient BOTHE's gissing, ὄγκος, dat zij niet zoo ver verworpen worde als men gedaan heeft: de kwaal van AJAX was juist zijn' ὄγκος, de oorzaak van zijn ongeluk. Duidelijk genoeg zegt MINERVA, ULYSSES waarschuwende en op AJAX wijzende (128), Μηδέν ποτ' εἴπῃς αὐτὸς εἰς θεοὺς ἔπος, Μηδ' ὄγκον ἄρῃ μηδέν', εἴ τινος πλέον Ἢ χειρὶ βρίθεις ἢ μακροῦ πλούτου βάθει. De ὄγκος wordt door de Godin in zulk een licht geplaatst, dat het epitheton δεινός er volkomen op past. — AJAX laat hierop volgen:

Κἀγὼ γὰρ, ὃς τὰ δείν' ἐκαρτέρουν τότε,
βαφῇ σίδηρος ὣς ἐθηλύνθην στόμα
πρὸς τῆσδε τῆς γυναικός· οἰκτείρω δέ νιν
χήραν παρ' ἐχθροῖς παῖδά τ' ὀρφανὸν λιπεῖν.

SCHNEIDEWIN zegt » Der bei οἰκτείρω seltene Infinitif ist gewählt, weil AJAX die Seinen verlassen zu wollen vorgiebt; λιπών (hij bedoelde waarschijnlijk λείπων) würde sagen, er verlasse sie nicht ohne Mitleid." — Ik laat die onderscheiding aan hare plaats, maar » het wekt mijn medelijden, haar te verlaten,"

beteekent zoo wel » ik gevoel' medelijden, nu ik haar ga verlaten," als » mijn medelijden belet mij haar te verlaten; evenzoo in de Grieksche woorden. — Als of AJAX vreest dat deze weemoedige gedachte hem zal wegslepen, breekt hij af, en zegt:

ἀλλ' εἶμι πρός τε λουτρὰ καὶ παρακτίους
λειμῶνας, ὡς ἂν λύμαθ' ἁγνίσας ἐμὰ
μῆνιν βαρεῖαν ἐξαλύξωμαι θεᾶς.

Indien dit beteekent (gelijk men het opvat) » maar ik ga mij aan het strand reinigen, als zoen van mijne verwenschingen, om MINERVA te bevredigen" (de Godin, op wie hij tot aan het einde toe wrokt!), dan heeft de Dichter onnoodige moeite besteed aan eenige erkende dubbelzinnigheden in de alleenspraak van AJAX. — Λύμαθ' zijn de Homerische λύματα, die op het strand afgespoeld en in de zee geworpen werden; misschien zinspeelt hij op zijne toewijding aan de goden der onderwereld; maar ongetwijfeld, dunkt mij, tevens op het bloed waarmede hij door zijne slagting en mishandeling van het vee zijne handen en zijn ligchaam bezoedeld heeft. Hij denkt hierbij, en met verbittering, aan de ellendige daad die hij in zijne verbijstering gepleegd heeft, en die den trotschen man aan de spotternijen van het leger blootstelt. Dit is geene stemming, waarin AJAX zelfs veinzen kan dat hij MINERVA verzoenen wil. De omstanders mogten zijne woorden anders opvatten, hij bedoelde niets anders dan » ik zal den toorn der goden *ontwijken*," meer niet; MINERVA zou hem in het schimmenrijk, waarheen hij ging, niet vervolgen. — Hij gaat voort:

μολών τε χῶρον ἔνθ' ἂν ἀστιβῆ κίχω,
κρύψω τόδ' ἔγχος τοὐμὸν, ἔχθιστον βελῶν,
γαίας ὀρύξας, ἔνθα μή τις ὄψεται.
ἀλλ' αὐτὸ νὺξ Ἅιδης τε σωζόντων κάτω.
ἐγὼ γὰρ ἐξ οὗ χειρὶ τοῦτ' ἐδεξάμην
παρ' Ἕκτορος δώρημα δυσμενεστάτου (δυσμενέστατον?),
οὔπω τι κεδνὸν ἔσχον Ἀργείων πάρα.
ἀλλ' ἔστ' ἀληθὴς ἡ βροτῶν παροιμία,
ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα κοὐκ ὀνήσιμα.

SCHNEIDEWIN (*Einl.* p. 16.) heeft zeer goed gezien dat κρύψω τόδ' ἔγχος op het *doorsteken* doelt; doch waartoe zal deze dub-

belheid van zin dienen, indien het volgende, γαίας ὀρύξας ἔνθα μή τις ὄψεται, vlak weg beduidt dat hij zijn zwaard in den grond zal begraven (verscharrt)? Dit kan AJAX niet zeggen, want hij zal het niet kunnen doen, na zich doorstoken te hebben: ὀρύττειν τι is, zoo veel mij bekend is, nooit »iets begraven;" SOPHOCLES kan het niet gebruikt hebben in de beteekenis van κατορύττειν. Men zal moeten aannemen dat γαίας ὀρύξας is »parte terrae effossa," een comma plaatsen achter ὀρύξας, de verleidelijke constructie ἔνθα γαίας hier niet toepassen, en gelooven dat de kunst van den Dichter het zóó gewild heeft. De zin wordt nu »ik zal mij naar eene onbetredene plaats begeven en aldaar eenen kuil graven en mijn zwaard (in mijn ligchaam) verbergen, waar men het niet zien zal. Dit is eene kunstige verbloeming van de waarheid, waarmede men vergelijke wat AJAX (819) zegt, terwijl hij zich tot den zelfmoord gereed maakt: πέπηγε δ' ἐν γῇ πολεμίᾳ τῇ Τρῳάδι. Hij heeft dus een' kuil gegraven, om het gevest van zijn zwaard in den grond *vast te maken:* dit ligt in de woorden (821) ἔπηξα δ' αὐτὸν εὖ περιστείλας ἐγώ. — Het volgende vers, ἀλλ' αὐτὸ νὺξ Ἅιδης τε σωζόντων κάτω, heeft het uiterlijk van eene krachtige verwensching, maar ik twijfel of het van SOPHOCLES is, of van iemand, die zich de woorden van ELECTRA herinnerde (*El.* 429) ἀλλ' ὅταν θάνῃ, κειμήλι' αὐτῇ ταῦτα σωζέσθω κάτω. AJAX kan die woorden zeer goed verzwijgen; zijn afkeer van het heillooze zwaard kan zelfs niet toelaten dat het in de onderwereld bewaard blijve; want dit is de zin, hoe ruim men σώζεσθαι ook uitlegge[1]. AJAX is geenszins voornemens zich met zijn zwaard zoo te verbergen dat men *hem* niet zal kunnen vinden; men zou, om het omgekeerde te bewijzen, verkeerdelijk het in beteekenissen rijke νάπος (892) aanvoeren. AJAX zegt (689) bedektelijk, en later (825 en volg.) duidelijk in het gebed tot JUPITER, »moge mijn lijk door TEUCER gevonden en niet door de Atriden mishandeld worden!" — Wat verder volgt, wordt voor ironie gehouden:

τοιγὰρ τὸ λοιπὸν εἰσόμεσθα μὲν θεοῖς
εἴκειν, μαθησόμεσθα δ' Ἀτρείδας σέβειν.
ἄρχοντές εἰσιν, ὥσθ' ὑπεικτέον. τί μή;
καὶ γὰρ τὰ δεινὰ καὶ τὰ καρτερώτατα

τιμαῖς ὑπείκει· τοῦτο μὲν νιφοστιβεῖς
χειμῶνες ἐκχωροῦσιν εὐκάρπῳ θέρει,
ἐξίσταται δὲ νυκτὸς αἰανῆς κύκλος
τῇ λευκοπώλῳ φέγγος ἡμέρᾳ φλέγειν·
δεινῶν [2] τ' ἄημα πνευμάτων ἐκοίμισε
στένοντα πόντον· ἐν δ' ὁ παγκρατὴς ὕπνος
λύει πεδήσας, οὐδ' ἀεὶ λαβὼν ἔχει·
ἡμεῖς δὲ πῶς οὐ γνωσόμεσθα σωφρονεῖν;

Indien dit loutere ironie is en als zoodanig door de toehoorders kan opgevat worden, zal AJAX zich verraden. Men houde in het oog dat hij in de ruimte van vier verzen εἴκειν, ὑπεικτέον en ὑπείκει gebruikt, waarbij σέβειν voor niets meer geldt dan den vorm eener vereering van hem voor wien men uit den weg gaat. AJAX doelt in deze gansche demonstratie op zijnen dood, die hem van zijne vijanden verlossen zal. In dezen zin is zij veel minder ironie dan bitterheid en wrok, die wegens den zamenhang met het voorgaande door de toehoorders misverstaan moeten worden. Even zoo:

ἐγὼ δ', ἐπίσταμαι γὰρ ἀρτίως, ὅτι
ὅ τ' ἐχθρὸς ἡμῖν ἐς τοσόνδ' ἐχθαρτέος,
ὡς καὶ φιλήσων αὖθις, ἔς τε τὸν φίλον
τοσαῦθ' ὑπουργῶν ὠφελεῖν βουλήσομαι,
ὡς αἰὲν οὐ μενοῦντα.

Zoo ik mij niet bedrieg, is de verholen zin van deze vriendschapsleer — die de hooge Oudheid nog niet kende. — » Ik zal mijnen vijand (hij heeft bovenal ULYSSES op het oog) zoo haten, als of hij mij wederom lief kan hebben;" hij verzwijgt het besluit: » dit zal het ἐπίτριπτον κίναδος nooit doen; dus is onze verzoening onmogelijk." In het tweede lid van het voorschrift ligt de kracht in het futurum βουλήσομαι, dat zelden gebruikt wordt en meest eene diepere beteekenis heeft. Het is alsof AJAX zeide » ik zal, wanneer het noodig is" — want, naar mijne overtuiging, doet SOPHOCLES hem aan TEUCER denken: vs. 342, roept AJAX: Τεῦκρον καλῶ· ποῦ Τεῦκρος; ἢ τὸν εἰσαεὶ λεηλατήσει χρόνον; ἐγὼ δ' ἀπόλλυμαι, ongeduldig over den ontijdigen strooptogt van zijnen broeder; en het blijkt in het volgende dat hij op TEUCER rekent, en hem TECMESSA en den jongen EURYSACES wil aanbevelen. TEUCER komt evenwel

niet terug, voordat de zelfmoord gepleegd is. — AJAX schijnt dus met de woorden *ὡς οὐ μένοῦντα φίλον* iets algemeens te zeggen, terwijl hij denkt aan de traagheid van TEUCER, en hem zijne liefdeloosheid verwijt. Zijne gevolgtrekking is:

τοῖς πολλοῖσι γὰρ
βροτῶν ἄπιστός ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν.

en hierna eindigt hij aldus:

ἀλλ' ἀμφὶ μὲν τούτοισιν εὖ σχήσει· σὺ δὲ
ἔσω θεοῖς ἐλθοῦσα διὰ τέλους, γύναι,
εὔχου τελεῖσθαι τοὐμὸν ὧν ἐρᾷ κέαρ.
ὑμεῖς θ', ἑταῖροι, ταὐτὰ τῇδέ μοι τάδε
τιμᾶτε, Τεύκρῳ τ', ἢν μόλῃ, σημήνατε
μέλειν μὲν ἡμῶν, εὐνοεῖν δ' ὑμῖν ἅμα·
ἐγὼ γὰρ εἶμ' ἐκεῖσ', ὅποι πορευτέον·
ὑμεῖς δ' ἃ φράζω δρᾶτε, καὶ τάχ' ἄν μ' ἴσως
πύθοισθε, κεἰ νῦν δυστυχῶ, σεσωσμένον.

Het is duidelijk dat *μέλειν μὲν ἡμῶν* doelt op zijnen wensch, dat TEUCER voor zijn lijk zorg drage. Dit weegt AJAX het zwaarst op zijn hart, en hij kan het niet verzwijgen, hoewel hij nu, meer dan in het vroeger gesprokene, gevaar loopt van zich te verraden; want zijne afwezigheid kan zoo lang niet duren, dat *μέλειν* en *εὐνοεῖν* kunnen opgevat worden in eene beteekenis die geen argwaan wekt; en SOPHOCLES zou het Koor als buitengewoon onnoozel voorgesteld hebben, indien hij niet terstond de drie verzen had laten volgen, die de rede van AJAX besluiten. Door dit slot werden zij van den weg gebragt. Wat AJAX in het laatste vers bedoelt, is duidelijk; maar ik vat de schijnbare beteekenis aldus op » want weldra zult gij vernemen dat, hoewel ik nu nog krank ben, mijne genezing volkomen zal zijn." — Zijn hoofd is nog niet helder, en hij heeft er bewustheid van.

Indien het gelukt is den krachtigen, hooghartigen, in de *Ilias* altijd kort en opregt sprekenden held van leugen en bedrog te zuiveren, en te gelijk den Dichter te regtvaardigen — die een te groot talent had om zich in eene kunstig gesponnen dubbelzinnigheid niet te kunnen gelijk blijven — dan zal men mij tegenwerpen dat al die dubbelzinnigheden evenwel op misleiding uitloopen. Ik geef dit toe, maar het kan verdedigd worden. SOPHOCLES was door den aanleg van zijn kunststuk gedwongen

zijnen held in de gelegenheid te brengen om in afzondering aan zijne verwenschingen lucht te geven, en zich aan de Goden der onderwereld toe te wijden — men zie zijne alleenspraak, 815—865 — TEUCER werd van een' strooptogt teruggewacht (562—565): TECMESSA en het Koor waren bij de hand om de verwijdering van AJAX te beletten; en zij zouden hem moeten tegenhouden, want SOPHOCLES doet ons in het gezang van het Koor (nadat AJAX van zijn razernij bekomen is, en in wanhoop aankondigt dat hij sterven wil) opmerken dat hij in dien kalmeren toestand nog waanzinnig is, *καί μοι δυσθεράπευτος Αἴας ξύνεστιν — θείᾳ μανίᾳ ξύναυλος* (610), en *οὐκ ἔτι συντρόφοις ὀργαῖς ἔμπεδος, ἀλλ' ἐκτὸς ὁμιλεῖ* (639). Dit moet men nemen voor de bedoeling van den Dichter, die hiermede het volgende op het oog heeft; het is waarschijnlijk dat hij terstond daarna AJAX, in diens geveinsd berouw over zijn vroeger besluit, heeft willen voorstellen als uit razernij overgegaan zijnde in den matten toestand eener idée fixe, *zelfmoord uit diep gevoel van gekwetste eerzucht.* Die zelfmoord was besloten: zonder den hoofdtrek van zijn edel karakter te verzaken, daalt de held af tot de sluwheid die aan de krankzinnigheid eigen is, wanneer zij een doel wil bereiken. — Door deze uitlegging gaat, zoo ik mij verbeeld, niets verloren; het medelijden met den diep ongelukkigen stijgt — en het stuk blijft, in zijn geheel, eene heerlijke vertooning van *de zelfverheffing eens stervelings boven de hoogere magten door de godheid gewroken*, voorbereid door de woorden van MINERVA (127—133).

J. GEEL.

---

[1]) Er zijn meer zwakke plaatsen in de Sophocleïsche poezij, ook in den AJAX. Bij voorbeeld, vs. 853. *ἀλλ' ἀρκτέον τὸ πρᾶγμα σὺν τάχει τινί*, overtollig, en twijfelachtig grieksch; 855. *καίτοι σὲ μὲν κἀκεῖ προσαυδήσω ξυνών*, waaraan de grammatica en de parallelie kunnen futselen; maar de zin beleedigt het schoonheidsgevoel. Dit vers wensch ik dat uit dezelfde fabriek moge zijn als het *laatste* (865) dat AJAX spreekt, *τὰ τ' ἄλλ' ἐν Ἅιδου τοῖς κάτω μυθήσομαι*, nadat hij in het voorgaande reeds gezegd had, *τοῦθ' ὑμὶν Αἴας τοὔπος ὕστατον θροεῖ.* Zou hij zoo praatziek kunnen worden in de onderwereld, waar ULYSSES hem toespreekt, en hij » niets antwoordt " (Od. IX, 561)? Bij het uitspreken van die twee krachtige laatste woorden, *ὕστα-*

τον θροεῖ, moet hij op zijn zwaard storten. — Dat er in dezen hoek verzenmakers aan het werk geweest zijn, bewijzen vs. 841, en 842, waarvan de oude Scholiast reeds vertelt: *ταῦτα νοθεύεσθαί φασιν, ὑποβληθέντα πρὸς σαφήνειαν τῶν λεγομένων.* De Scholiast is niet zeer snugger; er was geen uitlegging noodig, en de zoogenoemde uitlegging in die twee verzen is duister en onwaar; zij bevatten eene lamme uitbreiding.

²) De gewone lezing is *δεινῶν*. MUSGRAVE, JACOBS, LOBECK, ELLENDT en anderen hebben er *λείων* voor in de plaats gesteld, en deze correctie is door anderen bestreden. Indien de laatsten gelijk hebben, dan zouden wij dezen regel moeten opstellen »De levendige verbeelding der oude *Grieken* deed hen, vooral in de poëzy, spreekwijzen gebruiken, waarin de gedachte een' sprong doet, en de uitdrukking min of meer ongerijmd wordt, zoodat SOPHOCLES, in het bedoelde vers, AJAX letterlijk mogt laten zeggen: *het geblaas der hevige winden sust de loeijende zee.* Sommigen hebben deze eigenaardigheid in den stijl geenszins willen afkeuren, en men was dus spoedig gereed om daarmede te vergelijken vs. 675, *ὁ παγκρατὴς ὕπνος λύει πεδήσας*, en 707, *ἔλυσεν αἰνὸν ἄχος ἀπ' ὀμμάτων Ἄρης.* — Maar deze twee verzen (waarvan het laatste sterk verdacht is van corruptie) hebben met bovengemelden regel niets te doen; zij redden zich zelven, omdat *λύειν* niets meer is dan: *laten verdwijnen*, *loslaten*, even als *solvere* in het vers van VALERIUS FL. »At tibi collectas solvit iam fibula vestes," door LOBECK aangehaald, ad *Aj.* 705. — Het schijnt dat de Grieksche poëzy somtijds aan eene kracht, wanneer deze ophoudt te werken, eene tegenovergestelde werking toeschrijft. Dit klinkt vreemd, maar de hedendaagsche talen veroorloven zich dezelfde vrijheid: als een *Griek* zegt: *ἡ δ' ἀγορὰ ἐξαναλωθεῖσα εἰς ἀπορίας κατέστησεν ἡμᾶς*, dan zeggen wij »de uitgeputte markt deed ons gebrek lijden." — De vraag is of die vrijheid zoo rekbaar is, dat, om het active eener ophoudende werking aan te duiden, eene stoute metaphora mag gebruikt worden. Beproef het eens, waarde lezer, en zeg »de smart ophoudende bragt het kind in slaap," weifelend zult gij het u laten welgevallen: zeg eens »de hevige smart (zonder *ophoudende*) bragt het kind in slaap," gij zult uw hoofd schudden; maar zeg »de hevige smart wiegde het kind in slaap," en blijf dan ernstig, zoo gij kunt! Evenwel, *δεινῶν τ' ἄημα πνευμάτων ἐκοίμισε στένοντα πόντον* is van hetzelfde gehalte. — Het is jammer dat men, gelijk dikwijls, zoo ook in de behandeling van deze en van andere plaatsen der Ouden, met gemengde bruikbare en onbruikbare bewijsplaatsen en verkeerde uitleggingen duisternis verwekt heeft, waar men licht zocht. Ik wil niemand lastig vallen, maar alleen doen opmerken, dat HOM. *Odyss.* V, 385, *ὦρσε δ' ἐπὶ κραιπνὸν Βορέην, πρὸ δὲ κύματ' ἔαξε*, door meer dan een' geleerde zoo verstaan wordt als of BOREAS het subject van *ἔαξε* was, terwijl niet BOREAS, maar MINERVA, door den Dichter gezegd wordt *eerst* de golven te breken, en daarna BOREAS te laten waaijen. Het is duidelijk dat LUCANUS (V. 705) het Grieksche nagevolgd heeft »ut videre — fracturum pelagus Borean," en een voorganger geweest is in het misverstaan van die plaats; want de Schol. Ven. en EUSTATHIUS hebben er geen aanleiding

toe gegeven. Even zoo heeft de maker van het vers (HORATIUS, I. III. 15) »Noto non arbiter Hadriae maior, tollere seu ponere vult freta," op het oog gehad Od. X, 21, waar AEOLUS gezegd wordt ἀνέμων ἠμὲν παυέμεναι ἠ ὀρνύμεν ὅν κ' ἐθέλῃσιν· terwijl EUSTATHIUS, bij het vroeger aangehaalde vers der *Odyssee*, zeer goed opmerkt, ἐπεί τοι καὶ ὁ Βοῤῥᾶς ἐγείρει κύματα, zegt PEERLKAMP, bij het vers van den indringer in de Ode van HORATIUS, even juist »Nec scio an *ponere* non recte dicatur de tali vento; Notus enim semper suas partes agit in tempestate." — Men ziet hieruit hoe misverstand bij de *Romeinen* en bij de lateren de schermutselingen aan den gang houdt. — Ik houd mij aan de verbetering λείων, in het vers van den *Ajax*. LOBECK geeft menig voorbeeld van dit epitheton der suizende winden. Ik eindig dus met de vraag, of men genoeg gelet heeft op het gebruik van ἄῆναι, ἄημα, ἀήτης, waarmede gewoonlijk een zacht geblaas aangeduid wordt: zou ἄημα kunnen voldoen in eene sterke tegenstelling, zoo als SOPHOCLES ze bedoelde?

Een ander voorbeeld van verwarring geeft de uitlegging van *Aj.* 467, ξυμπεσὼν μόνος μόνοις, καὶ δρῶν τι χρηστὸν, εἶτα λοίσθιον θάνω. Dit zou moeten beteekenen dat AJAX door tweegevechten met de *Trojanen* eindelijk zou willen bezwijken en omkomen. Hij kan dit niet zeggen; immers, hij rekende zich, na ACHILLES, de grootste *onverwinnelijke* kampvechter te zijn? Het is natuurlijk dat hij tegen eene overmagt zou willen vechten, en zonder schande sterven, δρῶν τι χρηστόν en ik vermoed, zoo ik hoop, met grond, dat SOPHOCLES hem iets buitengewoon stonts in den mond gelegd en geschreven heeft, πᾶσιν μόνος. De uitleggers hebben voorbeelden aangevoerd van de speling met het dubbele μόνος, die bekend genoeg, maar hier ongepast is; zelfs indien zij verwezen hadden naar EURIP. *Andr.* 1196, μόνος μόνοισιν ἐν δόμοις, en *Med.* 510, σὺν τέκνοις μόνη μόνοις, zouden zij niets gewonnen hebben om de betwijfelde lezing te redden.

BLADVULLING.

Bij ZOSIMOS IV. 28 (REITEMEIER, *Leipz.*, WEIDM. 1784. 8°.) wordt van een der keizers gezegd: ἐπιτήδειον δὲ κρίνων τὸν ἀγρὸν ἢ ἀργύριον προσάγοντα πλεῖον. Sommige geleerden hebben de vreemde uitdrukking *land of zilvergeld* willen verklaren, terwijl SYLBURG, die begreep wat zijn auteur had willen zeggen, ἀγρόν kortweg in χρυσίον veranderde. Maar de zin wordt evenzeer verbeterd door aan te nemen dat ZOSIMOS, zoo als ook DOSIADAS heeft gedaan, hier den barbaarschen vorm αὖρον gebruikt heeft.

L., 23 *Maart* 1853. E. J. K.